

Bojan Popović

Korištenje zoomorfnih motiva na tkaninama: dvoglavi orao i lav u krugovima i između križeva u kasnobizantskom periodu

U ranom je srednjem vijeku ukras na tkanini postao prostorom za prikaz stvarnog svijeta. Tkanina se ukrašavala geometrijskim, vegetabilnim i zoomorfnim simbolima, kao i cjelovitim kompozicijama carskih trijumfa ili sakralnim prikazima. Među motivima prepoznajemo jarebice, lještanke, paunove, orlove, zelene i ružičaste orlove, orlove smještene unutar kruga, zmajevе-baziliske, grifone-lavove, grifone-jednoroge, bijele lavove, bikove, muhe i razne morske životinje. Ukras je na tkaninama bio sličan opisima, ali kompleksniji. Ponekad pri opisivanju tekstila nedostaju detalji, pa tako orlovi u kljunu drže metalne kolotove, ponekad imaju dvije glave, a mogu biti prikazani kako stoje ili trijumfalno promatraju svoj plijen. Do kasnog razdoblja bizantske umjetnosti carska je odjeća na slikovnim prikazima nalikovala onoj na sačuvanim tkaninama. Tijekom Prvog križarskog rata bizantske su tkanine ukrašene životinjama poslužile kao predložak za novi heraldički sustav. Od 12. do 14. stoljeća ističu se dvije velike promjene u korištenju ukrasnih motiva na carskoj odjeći, u ornamentaciji i stilizaciji. Izbor motiva je promijenjen, tako da su stvorenja, čiji su zubi i kandže bili manje vidljivi ili uočljivi nego prije, postavljena simetrično jedno nasuprot drugom. Zoomorfni motivi - orlovi, lavovi, zmajevi, grifoni, ptice i biljni motivi - *fleur de lis*, zvijezde, cvjetovi, lišće, krugovi ukrašeni granama, bili su prikazani ljubičastom bojom, dragim kamenjem, biserima, zlatom, crvenom bojom (rijetko nekom drugom bojom), u krugovima, unutar praznog prostora između križeva ili grana, ili pak samostalno. Načelo organizacije ukrasa bilo je hijerarhijsko, iako je važnost motiva bila naslijeđe tradicije kao i element estetike. Činjenica je da su ljubičasta boja s perlama te zlato u kombinaciji s dragim kamenjem bila obilježje carske kićenosti. Prvi značajniji amblem, koji može poslužiti za usporedbu, bio je dvoglavi orao smješten unutar kruga. To nije bio samo carev zaštitni znak već i obilježje dvorskih titulara, kao i despota, svevladara i cezara. Sustav je boja ovog motiva bio značajka bizantskog pristupa amblemima. Dvoglavi je orao bio napravljen od dragog kamenja ili bisera, a sam je ljubičasti dvoglavi orao znak cara ili despota. Zlatni je dvoglavi orao bio zaštitni znak svevladara kao i nositelja značajnijih pozicija u carstvu, dok je crveni dvoglavi orao bio zaštitni znak carskih dostojanstvenika. Drugi su motivi često podupirali ovaj, pa su fantastične ili stvarne životinje, prikazane u profilu i simetrično postavljene, naglašavale središnji motiv.

Prijevod s engleskoga: Maja Zidarić